

Irena MYTNIK

Uniwersytet Warszawski
University of Warsaw
ORCID 0000-0002-9748-3314
e-mail: iwmytnik@uw.edu.pl

Studia z antroponimii prasłowiańskiej (В. П. ШУЛЬГАЧ, НАРИСИ З ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОЇ АНТРОПОНІМІЇ, ч. VII, (Київ 2022, 388 с.)

**Studies in Proto-Slavic anthroponymy
(V. P. Shulgach, *Essays from Proto-Slavic anthroponymy*,
part VII, Kyiv 2022, p. 388)**

Przedmiotem omówienia jest kolejny tom studiów Wiktora Szulhacza, pt. *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина VII, Київ 2022, s. 388. Monografia dotyczy rekonstrukcji zasobu własnego języka prasłowiańskiego, liczącego 3190 jednostek antroponicznych. Są to studia łączące wiedzę z zakresu etymologii, onomastyki diachronicznej i językoznawstwa porównawczo-historycznego z historią i geografą.

W rozdziale pierwszym pracy dokonano rekonstrukcji dawnych somatonimów. Rozdział drugi został poświęcony antroponicznym kontynuantom i.e. **bher-*, **ger-*. Zrekonstruowano w nim również dawne antroponimy wywodzące się z psł. **Dorg-*, **Glux-* / **Gluš-*, **Vēd-*, których podstawę motywacyjną stanowi w większości leksyka apelatywna. W trzecim rozdziale dokonano gruntownej analizy pochodzenia wybranych antroponimów słowiańskich.

Monografia znacznie poszerza wiedzę z zakresu etymologii słowiańskiej i najstarszej warstwy onimicznej, a także fundującej ją prasłowiańskiej leksyki apelatywnej.

Słowa kluczowe: etymologizacja, onomastyka diachroniczna, język prasłowiański, antroponim, leksyka apelatywna

The subject of the discussion is the volume of studies by Viktor Shulgach, entitled *Essays from Proto-Slavic anthroponymy* (*Нариси з праслов'янської антропонімії*), part VII, Kyiv 2022, p. 388. The monograph concerns the reconstruction of the propria stock of the Proto-Slavic language, consisting of 3190 anthroponymic units. These are

interdisciplinary studies, combining knowledge in the field of etymology, diachronic onomastics and comparative-historical linguistics with history and geography.

In the first chapter of the work, old somatonyms have been reconstructed. The second chapter is devoted to anthroponymic Proto-Slavic continuants i.e. **bher-*, **ger-*. It also reconstructs old anthroponyms derived from PSlav. **Dorg-*, **Glux-* / **Gluš-*, **Vęd-*. Their motivational basis is primarily appellative lexis. In the third chapter, the etymologization of selected Slavic anthroponyms is made.

The monograph significantly broadens the knowledge in the field of Slavic etymology and the oldest onymic layer, as well as the Proto-Slavic appellative lexis founding it.

Keywords: etymologization, diachronic onomastics, Proto-Slavic language, anthroponym, appellative lexis

Do głównych obszarów onomastyki słowiańskiej należą badania filologiczno-etymologiczne leksyki propriальной. Znaczący wkład w tym względzie przyniosły prace onomastów ukraińskich, by wymienić tylko te, które pojawiły się na rynku wydawniczym w ostatnich kilku latach, tj. opracowanie leksykograficzne autorstwa S. Werbycza¹, *Назви поселень Чернівецьчини. Історико-етимологічний словник*, dotyczące nazw miejscowych obwodu czerniowieckiego, S. Łyczuka², *Словник народних географічних назв Івано-Франківщини*, studium poświęcone ludowym nazwom geograficznym obwodu iwanofrankowskiego, I. Honcy³, *Словник ойконімів Уманицьни*, omawiający m. in. pochodzenie ojkonimów Humańszczyzny czy W. Kotowycz⁴, *Назви міст України: лінгвокультурологічний словник*, praca leksykograficzna poświęcona nazwom ukraińskich miast. Natomiast ze studiów antroponomastycznych, analizujących dawne i współczesne nazwy osobowe, przywołać należy *Лексичний фонд української мови початку XX ст. і сучасні прізвища: словник-довідник* Ł. Tomiленko⁵, *Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник* M. Haboraka⁶ oraz *Словник українських прізвищ історико-етимологічний* przygotowany przez W. Kowalczuk⁷.

Od wielu już lat ukraińska onomastyka może szczycić się również pracami etymologicznymi Wiktora Szulhacza, znanego badacza kijowskiego, dotyczącymi najstarszej słowiańskiej leksyki onimicznej. Należą do nich publikowane od 2008 r. *Нариси з праслов'янської антропонімії*, które ukazują się w serii wydawniczej

¹ С. Вербич, *Назви поселень Чернівецьчини. Історико-етимологічний словник*, Чернівці 2019.

² В. Личук, *Словник народних географічних назв Івано-Франківщини*. Івано-Франківськ, 2018.

³ І. Гонца, *Словник ойконімів Уманицьни*, Умань 2017.

⁴ В. Котович, *Назви міст України: лінгвокультурологічний словник*. Дрогобич 2021.

⁵ Л. Томіленко, *Лексичний фонд української мови початку XX ст. і сучасні прізвища: словник-довідник*, Івано-Франківськ 2019.

⁶ М. Габорака, *Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник*, Івано-Франківськ 2019.

⁷ В. Ковальчук (упоряд.), *Словник українських прізвищ історико-етимологічний: з поясненням давніх значень і оригінальних словоформ, висвітленням титулів аристократії і шляхти, досягнень видатних діячів і звань достойників, посад відомих представників: у 2 ч.*, Київ 2018.

„Biblioteka ukraińskiej onomastyki” Narodowej Akademii Nauk Ukrainy. W roku 2022 wyszła drukiem część siódma, będąca kontynuacją podejmowanych przez Autora studiów nad rekonstrukcją zasobu antroponimicznego języka prasłowiańskiego (cz. 1, 2008, cz. 2, 2015, cz.3, 2016, cz. 4, 2017, cz. 5, 2018, cz. 6, 2019)⁸, które łączą wiedzę z zakresu etymologii, onomastyki diachronicznej i językoznawstwa porównawczo-historycznego, czerpiąc z doświadczeń i rozwiązań metodologicznych polskich i rosyjskich autorów prasłowiańskich słowników etymologicznych⁹.

Wiktor Szulhacz dokonał w swej pracy gruntownej analizy lingwistycznej bogatego materiału proprialnego, liczącego 3190 archotypicznych prasłowiańskich jednostek antroponimicznych. Inne kategorie onimiczne, takie jak ojkonimy, mikrotoponimy, hydronimy i mikrohydronimy posłużyły za materiał ilustrujący odantroponimiczne procesy derywacyjne. Bazę źródłową opracowania stanowi materiał współczesny i historyczny pochodzący z różnych języków słowiańskich.

W rozdziale pierwszym monografii zostały odtworzone i opisane dawne onimy o semantyce wskazującej na ich związek znaczeniowy z ciałem. Analizie poddano formacje z rdzeniem **Bord-*, **Br'ux-/ *Červ-/ *Puz-*, **Brъv-*, **Čub-*, **Ėzyk-*, **Glaz-/ *Ok-/ *Oč-*, **Golъ-*, **Gqb-*, **Gqz-/ *Guz-/ *Zad-*, **-grqđ-*, **-lic-/ *-lik-*, **Lъb-*, **Mqđ-*, **Nog-*, **Nos-*, **qs-/ *-qs-*, **Palъcb-/ *Pъrst-*, **Pęt-*, **Pqp-*, **Rebr-*, **Rqk-*, **Rъt-*, **Skul-*, **Ux-*, **Ust-*, **Šbj-*, **Šček-*, **Zqb-*. Dostępne źródła pozwoliły Autorowi na stwierdzenie, że mają one swoje kontynuanty w większości słowiańskich systemów językowych¹⁰.

Rozdział drugi został poświęcony antroponimicznym kontynuantom prasłowiańskim i.e. **bher-*, **ger-*. Odtworzono w nim również dawne nazwy osobowe wywodzące się z psł. **Dorg-*, **Glux-/ *Gluš-*, **Vęd-*. Ich podstawę motywacyjną stanowi przede wszystkim lekсыka apelatywna, ważna – jak dowiadujemy się z pracy – dla odtworzenia prasłowiańskiego zasobu lekсыkalnego, niefunkcjonującego w słowiańskich językach literackich czy w gwarach, np. formacje z rdzeniem **Bъrb-*, **Bъrg-/ *Bъrž-*, **Bъrl-*¹¹.

Rozdział trzeci to, podobnie jak w poprzednich częściach serii, etiudy lingwistyczne, poświęcone etymologizacji antroponimów staroukraińskich, np. patronimu *Бавич* i formacji pochodnych, *Мукозоб*, ukraińskich *Нутрак*, *Сун*, *Чедерда*, starobiałoruskich *Басалыга*, *Кровопускъ*, *Слепород*, *Хромыкинъ*, starochorwackiego *Мог* i antroponimów pochodnych, rosyjskich *Гниломедов*, *Стадников*

⁸ В. Шульгач, *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина I, Київ 2008; Idem, *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина II, Київ 2015; Idem, *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина III, Київ 2016; Idem, *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина IV, Київ 2017; Idem, *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина V, Київ 2018; Idem, *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина VI, Київ 2019; Idem, *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина VII, Київ 2022.

⁹ Idem, *Нариси ...*, частина VII, s. 5.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem, s. 6, 159-263.

i starorosyjskiego *Жузулев*, starosłowackich *Voskár*, *Chyba* i nazw pochodnych oraz dolnołużyckiego *Zavada*.

Pracę zamyka wykaz literatury naukowej i wykorzystanych źródeł oraz indeks analizowanych jednostek antroponimicznych.

Monografia *Нариси з праслов'янської антропонімії*, cz. 7, autorstwa Wiktora Szulhacza, jest z pewnością wydarzeniem wydawniczym w onomastyce ukraińskiej i słowiańskiej, ważnym krokiem w kierunku rekonstrukcji fragmentów dawnych mikrosystemów leksykalno-słotwórczych w oparciu o materiał lingwistyczny pochodzący z wielu języków słowiańskich. Znacznie poszerza wiedzę z zakresu etymologii słowiańskiej i najstarszej warstwy onimicznej, a także fundującej ją prasłowiańskiej leksyki apelatywnej.

LITERATURA / REFERENCES

- Вербич С., *Назви поселень Чернівецьчини. Історико-етимологічний словник*, Чернівці 2019. [Verbič S., *Nazvi poselen' Černiveččini. Īstoriko-etimologičnij slovník*, Černivci 2019.]
- Габора́к М., *Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник*, Івано-Франківськ 2019. [Gaborak M., *Prizviša Galic'koї Gucul'sini. Etimologičnij slovník*, Īvano-Frankivs'k 2019.]
- Гонца І., *Словник ойконімів Уманщини*, Умань 2017. [Gonca I., *Slovník ojkonimiv Umanšini*, Uman' 2017.]
- Ковальчук В. (упоряд.), *Словник українських прізвищ історико-етимологічний: з поясненням давніх значень і оригінальних словоформ, висвітленням титулів аристократії і шляхти, досягнень видатних діячів і звань достойників, посад відомих представників: у 2 ч.*, Київ 2018. [Koval'čuk V. (uporád.), *Slovníkukraїns'kih prizviš ĭstoriko-etimologičnij: z poāšnennām davnih značen' ĭ original'nih slovoform, visvītlenām tituliv aristokratii ĭ šláhti, dosāgnen' vidatnih diāčiv ĭ zvan' dostojnikiv, posad vidomih predstavnikiv: u 2 č.*, Kiїв 2018.]
- Котович В., *Назви міст України: лінгвокультурологічний словник*, Дрогобич 2021. [Kotovič V., *Nazvi mist Ukraїni: lingvokul'turologičnij slovník*, Drogobič 2021.]
- Личук В., *Словник народних географічних назв Івано-Франківщини*, Івано-Франківськ, 2018. [Ličuk V., *Slovník narodnih geografičnih nazv Īvano-Frankivšini*, Īvano-Frankivs'k, 2018.]
- Томіленко Л., *Лексичний фонд української мови початку ХХ ст. і сучасні прізвища: словник-довідник*, Івано-Франківськ 2019. [Tomilenko L., *Leksičnij fond ukraїns'koї movi počatku XX st. ĭ sučasni prizviša: slovník-dovidnik*, Īvano-Frankivs'k 2019.]
- Шульгач В., *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина I, Київ 2008. [Šul'gač V., *Narisi z praslov'āns'koї antroponimii*, častina Ī, Kiїв 2008.]
- Шульгач В., *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина II, Київ 2015. [Šul'gač V., *Narisi z praslov'āns'koї antroponimii*, častina ĪĪ, Kiїв 2015.]
- Шульгач В., *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина III, Київ 2016. [Šul'gač V., *Narisi z praslov'āns'koї antroponimii*, častina ĪĪĪ, Kiїв 2016.]

- Шульгач В., *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина IV, Київ 2017. [Šul'gač V., *Narisi z praslov'âns'koï antroponimii*, častina IV, Kiïv 2017.]
- Шульгач В., *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина V, Київ 2018. [Šul'gač V., *Narisi z praslov'âns'koï antroponimii*, častina V, Kiïv 2018.]
- Шульгач В., *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина VI, Київ 2019. [Šul'gač V., *Narisi z praslov'âns'koï antroponimii*, častina VI, Kiïv 2019.]
- Шульгач В., *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина VII, Київ 2022. [Šul'gač V., *Narisi z praslov'âns'koï antroponimii*, častina VII, Kiïv 2022.]
- Шульгач В., *Ойконімія Волині*, Київ 2001. [Šul'gač V., *Ojkonimîâ Volini*, Kiïv 2001.]
- Митник І., Віктор Шульгач, *Нариси з праслов'янської антропонімії*, частина III, Київ 2016 [w:] „Studia Ucrainica Varsoviensia”, t. 6, 2018, s. 449-451. [Mytnik I., Šul'gač V., *Narisi z praslov'âns'koï antroponimii*, častina III, Kiïv 2016 [w:] „Studia Ucrainica Varsoviensia”, t. 6, 2018, s. 449-451.]